

SMELOL TI C'U S'ELAN IBI'IN

TI JUN PARAJE

La fundación de un paraje

POR

Manuel Gomez Hernández

Tzetzil de Chamula

Edición de prueba

INTRUDUCCION

Esta historia, es uno que relata algo de un paraje que se encuentra en el pueblo de Chamula, que es el mismo municipio de Chamula. Forma parte de la tradicion oral que es rica y abundante.

Sbi jun paraje

Oy jun paraje ti oy ta yosil Chamulae. Ti stalel ti banomil ti oy ta sloqueb c'ac'ale, uni pach'al, vits, uni yaxaltic, uni jobeltic, uni pomestic, uni tentic. Yan ti ta sjol vitse ~~unixtalantia~~ Jac jech xtoc'ti ta yoe vitse ta x'ech jun muc' ta be vo'. Ti ta jot be vo' ti oy ta smalel c'ac'ale, oy nan ve'lajun jov ti les stenleje. Yan ti snatile oy nan ve'vinic ta job.

Ja' jesh xtoc ta x'ech jun muc' ta be ti ta xc'ot ti ta yutil jteclum Chamulae. Ja' jech xtoc ti ta yac'ol bee, oy jnaclej cristianoetic. Jech o xal un ti c'u yepal ti cristianoetic ti nacalic ta yac'ol bee, ja' sbi'ic ti "Jya'alvacaxetique" Ja' jech sbi ti jun paraje ti oy yosil Chamulae. Ja ti oy jun sat vo' ti ta o'l-ol stenleje.

Ti ta mas ve'netjmeque, ta xalie ti moletique, ti muc' totiletique, ti c'alal ta x'ech'ic ta bee, ti c'alal syijil ac'ubale, ti c'alal syijil ti jme'tique, ti c'alal lec sac tajmec ti jme'tique, ta xalic ti ta xilic jun muc' ta vacax, ti ta xloc talel ta tulantique, ta xtal yuch' vo' ta sat vo' ti oy ta o'lol stenleje -- xi ti moletique.

Ta xalic ti moletique, ti muc' totiletique
ti c'alal ta xilic ti vacaxe, ep ta xi'ic taj-
mec. ta xalic ti moletique, ti muc' totiletique
manchuc mi ta la xyacubic, manchuc la mi tsots
jyacubelic, pero c'alal ta xilic ti vacaxe, ta
jehc to yepal ta la xloc ti -poxique, ja' ti mu
no'ox la albajuc ta la xi'ic tajmec. Ja' jehc
xtoc ta la xalic ti moletique, c'alal la mi laj
yo'nton ta yach'el vo' ti vacaxe, ta la xapbal
ta tulantic. Ta jehc to yepal ta la sac ch'ay.

Jehc o xal un ti moletique, ti muc' totiletique,
lic yalic:

-- Q'uel avil ti sat vo' li'e mu stac uch'el xi'ic
la ti moletique. Ja' ti laj la yalic ti moletique
Ti sat vo' li'e cuxul-- xi'ic la . Ti mi ta la xij-
nopajotic bal ta sti' ti sat vo' li'e, ta la xijch-
amctic, yu'un ta xijyic'otic och'el ta vo'. Ja' jehc
unbi ta jehc to yepal ta la xijchamotic -- xi'ic
ti moletique.

Jehc o xal un ti moletique, ti muc' totiletique
jal la mu'yuc la sventainic ti sat vo'e. Jal la
mu'yuc laj yuch'ic ti vo'e. Jehc o xal un ti sat
vo'e, mu'yuc smelol icom. Noj icom ta c'aep,
ta ton.

Pero tsa'cal to un ti cristianoetique ti moletique
ti c'u yepal nacalac ti cristianoetic ti ta jun
jun paraje, lic stsob staq'uinic yo' ta smanic cantila
pom, pox. Jehc o xal un ti cristianoetique; ti c'alal
ichapaj yu'unic ti c'usitic xtun yu'unique, lic spasic
jun muc' ta q'uin. Laj la jyich toyel ta vob, ta
tampol, ta nichin, ta cantila, ti sat vo'e.
Scotolic t' cristianoetique, lic squejan sbaic ti
ta sat vo'e. c'alal jehc laj spasic ti

crístianoetique, ta la xalic ti moletique ti sat vo'e laj la jyicta ta yilbajinel ti crístianoetique-- xiic la ti moletique.

Jech o xal un scotol ti crístianoetique na'bil yu'unic ti sat vo' c'alal ta sta ti jujun q'uin Mayoc. Lee q'uin ta spasic. Ta smanic ep cantila. Ta xaq'uc ta sat vo'. Jech o xal un ja jesh staoj yav ta spasolanic ti crístianoetic ta ora tana li'e. Ja' jech smelol ibin o ti jun paraje " Ya'alvacaxe.

Autor: Manuel Gomez Hernandez

Lengua: Tsotsil de Chamula

Investigador: Canuto Jacobo

Fecha: 8 de Enero de 1974

Esta edición está hecha bajo la dirección del Instituto Lingüístico de Verano y consta de 25 ejemplares.